

Waar is het bosbeleid gebleven?

(En wie zit er eigenlijk op te wachten?)

Welk lid van de Tweede Kamer weet nog iets van bos? Hoeveel bosbouwers werken er nog bij het ministerie van Economische zaken? Waarom hebben we geen Boswet, bosvisie of Bosbeleidsplan meer? Allemaal vragen die bosbouwers onder elkaar zich regelmatig afvragen. Vindt de samenleving het bos niet meer de moeite waard? Of is er iets anders aan de hand?

— Geert van Duinhoven (redactie)

> Lange tijd heeft Nederland een eigen bosbeleid gehad. De meeste bosbouwers denken nog met weemoed terug aan de diverse beleidsnota's die elkaar vanaf de jaren zeventig opvolgden. Het hoogtepunt was wellicht het Meerjarenplan Bosbouw waarin de overheid concrete beleidsdoelstellingen uitsprak over de zelfvoorzieningsgraad voor wat betreft het gebruik van hout, maar ook over een concrete uitbreiding van het areaal bos in Nederland: "Het binnen het kader van het totale overheidsbeleid bevorderen van zodanige voorwaarden en omstandigheden, dat het bosareaal in Nederland naar omvang en kwaliteit zo goed mogelijk tegemoet komt aan de in de samenleving bestaande wensen ten aanzien van de functievervulling van het bos nu en in de toekomst, op een door die samenleving geaccepteerde kostenniveau."

Slechts zestien jaar heeft dit Meerjarenplan dienst gedaan want in 2000 werd het bosbeleid ondergebracht in de visie Natuur voor mensen, mensen voor natuur. Enkele jaren geleden werd het Boschap opgeheven, voor veel mensen toch wel een spel van de sector en een spreekbuis naar de landelijke politiek. Binnenkort is er bovendien ook al geen Boswet meer omdat deze wordt ondergebracht in de nieuwe Wet natuurbescherming. De vraag is natuurlijk wat dit betekent voor de

bosbouw in Nederland. Wordt de sector niet meer serieus genomen of is er iets anders aan de hand? Is de bosbouw niet meer belangrijk genoeg of is de sector juist volwassen genoeg om zelf de lijnen uit te zetten, zonder verdere overheidsbemoediging?

Beleidsintegratie

Bas Arts is hoogleraar natuur- en bosbeleid aan de universiteit in Wageningen. Zijn eerste belangrijke opmerking is dat het verdwijnen van het sectoraal bosbeleid niets te maken heeft met de bosbouw of het politiek en maatschappelijk belang dat men er aan hecht. Arts: "Er zijn drie belangrijke ontwikkelingen in de beleidswereld. Er is sprake van beleidsintegratie, van decentralisatie en van een soort privatisering. Beleidsintegratie houdt in dat de overheid steeds meer beleidsvelden samen neemt. Water, natuur, bos, landschap horen steeds meer tot hetzelfde beleidsdomein. Dan heb je de decentralisering richting gemeenten en provincies. Net zo goed als de zorg is ook het natuurbeleid en het bosbeleid naar de provincies en de gemeenten gegaan. En tot slot de privatisering. De overheid wil steeds meer met maatschappelijke partners samenwerken en schrijft dus zelf minder voor wat er moet gebeuren. Deze drie ontwikkelingen gelden voor

bijna alle beleidsterreinen en zijn dus niet specifiek voor de bosbouw. Dat er geen Bosschap meer is, geen beleidsplan of wet, zegt dus niet zo veel over het belang dat de samenleving er aan hecht. Het verdwijnen van sectoraal beleid is kenmerkend voor het huidige overheidsdenken.”

Wat betreft het effect van de decentralisatie op het bosbeleid valt nog niet veel te zeggen. Er is vooralsnog weinig te merken van een zelfstandig provinciaal bosbeleid. Dat heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat de provincies nog maar recent bezig gegaan zijn met een eigen natuurbeleid en ze zijn vooral bezig om dat op poten te krijgen. Leon Janssen van de provincie Limburg beaamt dat. Hij is regelmatig vanuit de provincies betrokken bij overleg over bijvoorbeeld bosbeleid, Boswet en de bosinventarisaties. “In Limburg hebben we een alinea over bos in de provinciale Natuurvisie staan, maar daar blijft het bij. Het is voor de provinciale politiek geen belangrijk item. Ik merk eerder dat de landelijke politiek weer wat meer aandacht krijgt voor bos vanwege de internationale verplichtingen op het gebied van houthandel en klimaat.”

Zomervellingen

Dus is het vooral de vraag of we nu iets missen. Als alle bosbeleid en wetgeving immers is ondergebracht in het natuurbeleid en wetgeving, zou dat wellicht niet erg hoeven zijn. Een eerste belronde langs gebruikers van het hout levert weinig alarmerende geluiden op. De houthandel mist nauwelijks beleid, gebruikers zoals timmerfabrieken houden zich eigenlijk niet met beleid bezig. En ook andere maatschappelijke partners zoals het klimaatverbond en de FSC maken zich niet direct zorgen over het wegvallen van een sectoraal bosbeleid. Een houthandelaar zegt dat hij sinds de Flora- en faunawet en het verbod op zomervellingen, iets beter moet plannen omdat er geen continue aanvoer meer is van hout. Een timmerbedrijf dat exclusieve meubels maakt komt alleen op de rondhoutveiling en heeft eigenlijk weinig idee over het al dan niet ontbreken van bosbeleid. Gijs van de Berg, directeur-eigenaar van RHS rondhout heeft wel een uitgesproken mening over het beleid dat invloed heeft op bossen. Volgens hem is het vooral fnuikend voor de bossen en voor zijn handel dat er voortdurend gewisseld wordt van beleid waar de bosbouw mee te maken heeft. Laat dat bos eens met rust. Houd vast aan de doelstellingen, ga niet te veel functies op die ene hectare leggen en ga niet om de paar jaar weer nieuwe bosbouwtechnieken uitdenken en uitproberen, vindt hij.

Douglas

De grootste kritiek op het ontbreken van een bosbeleid is eigenlijk dat het is ondergebracht in het natuurbeleid en daarmee ondergeschoven kindje aan het worden is. Want het natuurbeleid is wel heel erg ecologisch gericht en zou helemaal niet gericht zijn op houtproductie. De subsidies beogen alleen maar de ecologie te bevorderen en niet de productie. Sterker nog: als je uit de multifunctionele bossen kunt oogsten, gaat dat ten koste van het subsidiebedrag. En vooral het feit

dat het natuurbeleid uitgaat van zo min mogelijk exoten, steekt menig bosbouwer. Want juist de goed hout producerende soorten als douglas en Amerikaanse eik staan daarom in het verdomhoekje.

Patrick Jansen was tot vlak voor de zomer directeur van Probos. Hij maakt zich om deze reden zorgen over het ontbreken van enig overheidssturen, anders dan de ecologische sturing. “Na de bezuinigingen van staatssecretaris Bleker zag je dat de natuurorganisaties opeens overgingen tot het snel oogsten van douglas-opstanden. Die leverden immers geld op. Er is veel geoogst, de productiecapaciteit is afgenomen en er is niet geïnvesteerd in een nieuwe generatie. Heel erg gericht op de korte termijn dus. Ik denk dat het goed zou zijn als een overheid dit kortetermijndenken enigszins in balans zou houden met de langetermijnbelangen van houtproductie. De overheid zou toch de bewaker van de duurzaamheid moeten zijn en dat missen we nu denk ik.”

Juist de afstemming met andere sectoren en belangen in het bos, vindt ook Arts belangrijk genoeg voor een beleid. “Je zou kunnen zeggen dat bos beleidsmatig heel belangrijk is, omdat het ter sprake komt in het klimaatbeleid, het natuurbeleid, recreatiebeleid en zelfs in beleid voor gezondheid en energie. Dat onderstreept weliswaar het belang van bos, maar juist al de functies combineren is heel ingewikkeld en ik denk dat het goed is als de overheid daar toch wat richting aan zou geven. Je kunt als overheid niet zo maar vanuit beleid allerlei functies projecteren in het bos en vervolgens de boseigenaar maar laten uitzoeken hoe je dat kunt combineren. Dat vereist een heel gedegen afstemming.”

Eigenwijze eigenaren

Paul Kindt werkt bij adviesbureau LBP Sight en is bestuurslid van de Federatie Particulier Grondbezit. Hij mist niet alleen een bosbeleid, maar vindt ook dat het huidige natuurbeleid een deugdelijk bosbeheer in de weg zit. Er is minder beleid dan in 1984 toen er areaal- en productiedoelstellingen waren. “Dat hoeft nog niet eens zo erg te zijn maar je ziet dat het soortenbeleid en het exotenbeleid er voor zorgen dat je als bosbouwer een aantal houtsoorten niet eens meer kunt aanplanten. Ik zou veel liever zien dat het natuurbeleid de mogelijkheid biedt om bijvoorbeeld op voormalige landbouwgronden een rijk en gevarieerd bos te zetten. Nu gaan ze die voormalige akkers verschrallen, afgraven en dat moet dan schraal grasland worden. Zo jammer, want het kunnen mooie en hoogproductieve bossen worden. Maar provincies willen het niet. Ik snap niet waarom, maar ik denk dat houtproductie minder sexy is dan bijvoorbeeld een blauwgrasland of heideterrein. Nu hebben we het geluk dat particulieren eigenaren, die overigens samen de helft van het Nederlandse bos beheren, heel erg eigenwijs zijn en vaak toch doen wat ze zelf willen. En dus zullen ze hun kans grijpen als ze iets aan het bos kunnen verdienen terwijl ze het ook duurzaam in stand houden. Zij zullen waar mogelijk altijd zelf de afweging maken of ze soorten moeten aanplanten die op termijn iets kunnen opleve-



ren. Daarom vind ik het wel zorgelijk als mijn vermoeden klopt dat het straks onder de nieuwe Natuurwet simpelweg verboden wordt om bepaalde exoten zoals douglas aan te planten. Want de overheid moet zich realiseren dat de particulieren hun bossen niet in stand kunnen houden als er tegenover de hoge kosten geen inkomsten mogen staan. Houtproductie is in die zin geen luxe maar een noodzaak, ook voor het behoud van natuur en recreatiemogelijkheden.”

Wat snijdt hout?

Inmiddels lijkt er wel een beweging te komen om toch een soort bosbeleid op te stellen. Maar dan



foto Hans van den Bos, Bosbeeld

niet direct vanuit de rijksoverheid maar vanuit het particulier initiatief. Zo is er een Green deal Bewust met hout gesloten om "het gebruik van hout uit duurzaam beheerde bossen tot gemeengoed te maken in Nederland". Naast de branches in de houtindustrie hebben vrijwel alle betrokken branches in de bouw-, meubelen retailketen die hout gebruiken, verkopen of voorschrijven zich bij deze Green deal aangesloten. Dit geldt ook voor de rijksoverheid, IDH the Sustainable Trade Initiative, de vakbonden en Stichting Tropenbos International.

Als uitwerking van de Natuurvisie hebben de Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren

(VBNE), de houtwereld en diverse NGO's elkaar opgezocht en verkennen nu samen "hoe de inzet van duurzaam geproduceerd hout zodanig gestimuleerd kan worden dat enerzijds de draagkracht van de natuurlijke hulpbronnen wordt gerespecteerd en anderzijds meer rendement in termen van people, planet en profit kan worden gerealiseerd." Het ministerie van Economische Zaken zit aan tafel als toehoorder, een mooie illustratie van wat Bas Arts van Alterra de privatisering van beleid noemt.

Het initiatief 'Wat snijdt hout?' zal dit najaar met een actieplan komen en dat zal op 26 oktober worden gepresenteerd tijdens de Nationale Kli-

maattop. Een tweede onderdeel van het werk is een studie van WUR-hoogleraar Gert-Jan Nabuurs. Nabuurs analyseert in de studie de kloof tussen de beleidsdoelstellingen om meer energie te halen uit houtige biomassa enerzijds en het ontbreken van beleid om die biomassa uit het bos te halen en er voor in te zetten anderzijds. Het is vreemd dat Nederland zwaar inzet op een bio-economie, maar heel weinig tot geen aandacht besteedt aan de grondstoffen, vindt hij. Nederland heeft geen integraal bos-houtmarkt-houthandelmodel, constateert Nabuurs. Ook ontbreekt inzicht in het functioneren van de grote partijen, gewenste kwaliteiten in de toekomst en gewenste inhoudstoffen voor bijvoorbeeld biochemie. Inzicht in prijsmechanismen ontbreekt evenals zicht op toekomstige markten, en andere internationale spelers en multisectorale dynamiek. En dan moeten we het dus niet zo raar vinden als op enig moment de doelen niet gehaald gaan worden. Het Actieplan Wat snijdt hout zal dan ook voorstellen bevatten om onder andere de cascadering van het gebruik van hout beter te organiseren. Maar er komen ook voorstellen om meer hout in Nederland te gaan produceren door meer bos aan te leggen en door meer te oogsten uit bestaand bos zodat Nederland minder afhankelijk wordt van import-hout en bovendien gaat voldoen aan de klimaatdoelstellingen op het gebied van hernieuwbare grondstoffen. Erik van de Staak van Staro Natuur en Buitengebied vindt dat het beleid bovendien zou moeten stimuleren dat beheerders en eigenaren zorgvuldig om gaan met het natuurlijk kapitaal. Je zou kunnen organiseren dat je alleen subsidie krijgt als je verantwoordelijk met je bos om gaat, dat je machines gebruikt die de bodem niet vernielen en dat je een beheer voert dat de bodem niet uitput.

Nationaal bossen plan

Tot slot Bas Arts: "Je ziet dat de overheid diverse doelen met het bos heeft, zoals klimaat, energie, recreatie en natuur, en voelt zich bovendien verantwoordelijk om zelf hout te produceren en niet alleen hout te halen uit de tropen. Tegelijkertijd past het in deze tijd bijna niet meer als een overheid op een onderwerp sterk gaat sturen en niet zou vertrouwen op de energieke samenleving. De overheid is zo een tweekoppig monster aan het worden en dat is niet goed. Ik denk dat het goed is om toch te werken aan een soort nationaal bossen plan zoals ook alle andere landen in Europa hebben. Daarin zou dan kunnen staan welke doelen de overheid heeft, voor welke de overheid verantwoordelijk is en voor welke ander maatschappelijke organisatie of sectoren. Een aantal jaar geleden kwam een lid van de Tweede Kamer bij me om te peilen hoe ik dacht over een dergelijk nationaal bossen plan. Ik heb daar nooit meer iets van gehoord. Ik vraag dus tegelijkertijd wel af of er politiek gezien op dit moment voldoende draagvlak is voor zo'n beweging."<

redactie@vakbladnbl.nl